

เปรียบเทียบการเผยแพร่วรรณคดีของพระสารีบุตร
พระโมคคัลลาน์ กับพระสาวกที่สำคัญบางองค์

เพื่อจะได้ทราบแนวทางการเผยแพร่วรรณคดีของพระสาวกอื่น ๆ ผู้เขียนเห็นว่า พระมหากัสสปะเป็นพระสาวกที่สำคัญ ได้รับความยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่ออนุเคราะห์ เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงสั่งสอนให้ภิกษุทั้งหลายปฏิบัติตามอย่าง พระมหากัสสปะ¹ นอกจากนี้พระมหากัสสปะยังเป็นพระเถระผู้ใหญ่ เป็นประธานการทำปฐมสังคายนา² ส่วนพระมหากัจจายนะก็เป็นพระสาวกผู้ใหญ่ที่สำคัญเช่นกัน ได้รับความยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้มีปัญญา³ คล้ายพระสารีบุตร ฉะนั้นผู้เขียนจึงได้นำเอาการเผยแพร่วรรณคดีของท่านทั้งสองนี้ มาเปรียบเทียบกับการเผยแพร่วรรณคดีของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลาน์

¹ สุยามภคสูตร เทปิฎก. สุตตปิฎก. สมุทตนิคายสูตร นิตานวอโถ,

พิมพ์ครั้งที่ 2 . (พระนคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2499), 16: 239-240., 237. ขอ 477., ขอ 182.

² การเผยแพร่วรรณคดีของพระมหากัสสปะ ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้
หน้า 125 - 126.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130., 133.

การเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของพระมหากัสสปะ

พระมหากัสสปะเป็นบุตรของกบิลพราหมณ์ กัสสปโคตร ในบ้านมหาทิวฐะ
แคว้นมคธ¹ งานเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาของท่านมีดังนี้

1. แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย พระมหากัสสปะอยู่ ณ พระเชตะวัน
พระนครสาวกตี พระอานนท์ได้นิมนต์พระมหากัสสปะไปยังที่พำนัก ของนางภิกษุณี
ภิกษุณีจำนวนมาก เข้าไปนัดการพระมหากัสสปะ พระมหากัสสปะได้แสดงธรรมแก่
ภิกษุณีทั้งหลายให้เห็นแจ้งให้ยินดี แต่ภิกษุณีชื่ออุลลทิสสาไม่พอใจว่า พระมหากัสสปะกล่าว
ธรรมต่อหน้าพระอานนท์ผู้เป็นมุณี เปรื่องปราศรัย เหมือนพ่อค้าเข็มสำคัญว่าควรขายเข็ม
ในสำนักของช่าง เข็มผู้ชำนาญ พระมหากัสสปะได้ยินคำนั้น จึงกล่าวกับพระอานนท์ว่า
เราเป็นพ่อค้าเข็ม ท่านเป็นช่างเข็ม หรือเราเป็นช่างเข็ม ท่านเป็นพ่อค้าเข็ม พระ
อานนท์จึงตอบว่า มาตุคามเป็นคนโง่ ขอให้พระมหากัสสปะไปรบประทานโทษเถิด²

2. กล่าวสอนพระอานนท์ พระมหากัสสปะอยู่ ณ พระเวฬุวัน พระนครราชภัฏที่
พระอานนท์ได้เที่ยวจาริกไปในทักษิณาศีรีชนบท กับภิกษุสงฆ์จำนวนมาก แต่ภิกษุหนุ่มผู้
เป็นศิษย์

¹ สยามรัฐสส คณิต, สุตกนปิภณก สงยุตตนิทายสส นิตานวอโค, พิมพ์ครั้งที่ 2.
(พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2499), 16 : 253 - 254.

² เรื่องเดียวกัน. หน้า 255.

ของพระอานนท์ประมาณ 30 รูป ได้ลากลิกขามัทไป พระอานนท์กลับจากทัศนาคีรีชนบท ได้เข้าไปนมัสการพระมหากัสสปะ พระมหากัสสปะได้ถามพระอานนท์ถึงการที่พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติสิกขาบทเกี่ยวกับการ **ฉิน** ในตระกูลไว้ถึง 3 หมวด เพราะทรงอาศัยอำนาจ ประโยชน์เท่าไร พระอานนท์ ตอบว่า พระพุทธเจ้าทรงอาศัยอำนาจประโยชน์ 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อชมคนหน้าคาน
- 2) เพื่อให้ภิกษุผู้มีศีลอยู่เป็นสุข
- 3) เพื่ออนุเคราะห์ตระกูล ไม่ให้บุคคลที่มีความปรารถนาตามกาศัยพรรคพวกแล้ว ทำสงฆ์ให้แตกกัน¹

พระมหากัสสปะจึงกล่าวกับพระอานนท์ว่า เมื่อเป็นเช่นนี้ พระอานนท์เที่ยวไปกับ ภิกษุเหล่านั้น ผู้ไม่คุ้มครองทวารทั้งหลายไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร มัวแต่จาริกไปเหยียบย่ำข้าวกล้า ไปเบียดเบียนตระกูล บริษัทของพระอานนท์ขาดระเบียบ ย่อมแตกกระจัดกระจาย พระอานนท์ยังเป็นเด็กไม่รู้จักประมาณ พระอานนท์ได้กล่าวกับ พระมหากัสสปะว่า ท่านมีหงอกบนศีรษะแล้ว พระมหากัสสปะจึงกล่าวว่าเป็นจริงอย่างนั้น แต่การกระทำของพระอานนท์ยังเป็นเหมือนเด็ก ไม่รู้จักประมาณ ภิกษุณีชื่ออุลลันทาได้ยิน คำนี้เข้าก็ไม่พอใจ กล่าวหาพระมหากัสสปะว่าเคยเป็นเดียริถีย์มาก่อน เหตุใดจึงติเตียน พระอานนท์ว่าเป็นเด็ก พระมหากัสสปะได้กล่าวกับพระอานนท์ว่า ภิกษุณี อุลลันทายังไม่ ทันทพิจารณาจึงพูดพล่อย ๆ เพราะท่านเองปลงผมและหนวด นุ่มหม่นผากาสาวะ ออกจาก เรือนบวชเป็นบรรพชิต ไม่ได้คิดว่า ท่านบวชอุทิศศาศกาคอื่นเลย นอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า² ต่อจากนี้เป็นประวัติของพระมหากัสสปะตอนออกบวช ผู้ที่ต้องการจะทราบรายละเอียดจะ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 257.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 257-259.

คู่ได้จากพระไตรปิฎก¹

3. สนทนาเรื่องการเกิดอีกหรือไม่เกิดอีกกับพระสารีบุตร ข้อความเบื้องต้นเหมือนกับที่พระสารีบุตรสนทนากับพระมหาโกฏฐิตะ เรื่องการเกิดอีกหรือไม่เกิดอีก² แต่ตอนปลายมีข้อความแตกต่างออกไปคือ พระสารีบุตรถามพระมหากัสสปะว่า เพราะเหตุไร พระพุทธเจ้าจึงมิได้พยากรณ์เรื่องการเกิดอีกหรือไม่เกิดอีกไว้ พระมหากัสสปะตอบว่าเพราะเรื่องนั้น ไม่มีประโยชน์ ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งการประพาศิพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อคับกิเลส เพื่อเข้าไปสงบ เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน พระสารีบุตรจึงถามอีกว่า ถ้าเช่นนั้นพระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้อย่างไร พระมหากัสสปะตอบว่า พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้ว่านี่ทุกข นี่เหตุเกิดแห่งทุกข นี่ความกับทุกข นี่ทางให้ถึงความดับทุกข และที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์ไว้อย่างนี้ เพราะข้อนี้มีประโยชน์ เป็นเบื้องต้นแห่งการประพาศิพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อคับกิเลส เพื่อเข้าไปสงบ เพื่อความรู้อย่างยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน³

นอกจากนี้พระมหากัสสปะและพระสารีบุตร อยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระสารีบุตรได้เข้าไปหาพระมหากัสสปะในเวลาเย็นได้สนทนากันถึงเรื่องความเพียรและความสะดุ้งกลัวว่า ผู้ไม่มีความเพียรเครื่องเผากิเลส ไม่สะดุ้งกลัว เป็นผู้ไม่ควรเพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน และเพื่อบรรลุมรรค ส่วนผู้มีความเพียรเครื่องเผากิเลส ผู้มีความสะดุ้งกลัว เป็นผู้ควรเพื่อตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน เพื่อบรรลุมรรค⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258-261.

² สุยามมจรุสส เทปิฎก, สุตตปิฎกเถ สขุมุตตนิคายสุต สฬายคณวตฺโต, 18 :
470-475.

³ สุยามมจรุสส เทปิฎก, สุตตปิฎกเถ สขุมุตตนิคายสุต นิทานวตฺโต, 16 :
261-263.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 230-233.

4. แสดงธรรมเรื่องความเลื่อมและความเจริญแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน ครัสลให้พระมหากัสสปะกล่าวสอนภิกษุทั้งหลาย พระมหากัสสปะได้กราบทูลว่า ภิกษุในขณะนั้น เป็นผู้ว่ายาก ไม่อดทน ไม่รับคำสอนโดยเคารพ และได้กล่าวเปรียบเทียบกับบุคคลบางคนว่า เป็นผู้ไม่มีธรรมเหล่านี้คือ ศรัทธา หิริโอตตัปปะ ความเพียร ปัญญา ในกุศลธรรมทั้งหลาย คินและวันที่ผ่านไปของเขาหวังได้แต่ความเลื่อมเท่านั้น หวังความเจริญไม่ได้เลย บุคคลผู้มักโกรธ ผู้โกรธ และการที่ไม่มีผู้กล่าวสอนก็เป็นความเลื่อม¹

ในทางตรงกันข้ามบุคคลบางคนเป็นผู้มี ศรัทธา หิริโอตตัปปะ มีความเพียรมีปัญญา คินและวันของเขาที่ผ่านไปย่อมมีแต่ความเจริญเท่านั้น บุคคลผู้ไม่โกรธ ไม่ผู้โกรธ และการมีผู้กล่าวสอนเป็นความเจริญ²

5. กราบทูลถามพระพุทธเจ้าถึงเหตุปัจจัยที่เมื่อก่อนมีสักขาน้อยแต่ภิกษุตั้งอยู่ในพระอรหัตผลมีมาก และบัดนี้สักขานที่มีมากแต่ภิกษุตั้งอยู่ในพระอรหัตผลมีน้อย

พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตุวัน พระนครสาวัตถี พระมหากัสสปะได้เข้าไปเข้าพระพุทธเจ้าได้กราบทูลถามถึงเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบว่า เมื่อหมู่สัตว์เลวลง พระสังฆกรรมกำลังเดือนหายไป สักขานจึงมีมากขึ้น ภิกษุที่ตั้งอยู่ในพระอรหัตผลจึงน้อยลง สังฆกรรมปฏิรูปยังไม่เกิดขึ้นในโลกตราบใด พระสังฆกรรมก็ยังไม่เดือนหายไป และสังฆกรรมปฏิรูปเกิดขึ้นในโลกเมื่อใด เมื่อนั้นพระสังฆกรรมจึงเดือนหายไป³

พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับพระมหากัสสปะต่อไปว่า ธาตุคิน น้ำ ลม ไฟ ไม่สามารถจะยังพระสังฆกรรมให้เดือนหายไปได้ แต่โมฆบุรุษต่างหากที่เกิดขึ้นมาเพื่อทำพระสังฆกรรมให้เดือนหายไป⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 424-423. ข้อ 489-490

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 243-245. ข้อ 491-492

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 263-264.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 264.

พระพุทธเจ้าได้ตรัสต่อไปว่า เหตุฝ่ายคำที่ทำให้พระสังฆกรรมขึ้นเพื่อนเลือนหาย คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไม่เคารพยำเกรงในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ลึกชา และสมาธิ¹

เหตุที่ทำให้พระสังฆกรรมตั้งมั่นไม่พินเพื่อนเลือนหายคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้มีความเคารพยำเกรงในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ลึกชา และสมาธิ²

6. กล่าวสอนภิกษุทั้งหลายปรุภรรษาปรินิพพานของพระพุทธเจ้า พระมหากัสสปะ กับภิกษุประมาณ 500 รูป เดินทางจากเมืองปาวาไปสู่เมืองกุสินารา ทราบข่าวจากอาชีวก ผู้หนึ่งว่า พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว 7 วัน ภิกษุทั้งหลายที่ยังไม่ปราศจากราคะ ต่างโศก เศร้าคร่ำครวญ ส่วนภิกษุที่ปราศจากราคะแล้ว มีสติสัมปชัญญะก็อดกลั้นด้วยธรรมสังเวชว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ลึทวทั้งหลายจะพึงได้ในสังขารตามใจชอบหาได้ไม่ ขณะนั้น สุภัทท วุฒบวรพิศได้กล่าวห้ามภิกษุทั้งหลายว่า อย่าได้เศร้าโศกเลย พวกเราพ้นจากพระมหาสมณะนั้นก็แล้ว เพราะพระมหาสมณะนั้นเมียดเมื่อยนคอยว่าพวกเราว่า สิ่งนี้ควรสิ่งนี้ไม่ควร บัดนี้เราปรารถนาจะทำสิ่งใด ก็ทำสิ่งนั้นได้ตามใจชอบ พระมหากัสสปะได้กล่าวสอนภิกษุทั้งหลายว่า อย่าได้เศร้าโศกร่ำไรไปเลย พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ก่อนแล้วว่า ความ เป็นไปต่าง ๆ ความเป็นอย่างอื่น ความพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้นจะต้องมี สิ่งใดเกิดแล้ว มีแล้ว บั้จยบปรุงแต่งแล้ว มีความแตกดับไปเป็นธรรมดา การปรารถนาขอให้สิ่งที่รักอย่าได้ทำลายไปหาได้ไม่³

¹ เรื่องเดียวกัน.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 264-265. ข้อ 535.

³ สุยามมกุฏสูตร เทปิฎก, สุตตมปิฎก ที่ชนิกายสูตร มหาวจุลโค, พิมพ์ครั้งที่ 2.

(พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2501), 10 : 187-189.

เมื่อพระมหากัสสปะได้ให้โอวาทแก่ภิกษุทั้งหลายแล้ว ก็ได้เดินทางต่อไปถึงมฤค
 พันชเจดีย์อันเป็นที่ถวายพระเพลิงพระพุทธรเจ้า ไก่ถวายบังคมพระพุทธรเจ้าที่พระบาททั้งสอง
 เมื่อพระมหากัสสปะและภิกษุประมาณ 500 รูป ถวายบังคมพระพุทธรเจ้าแล้ว พระเพลิงก็ถูก
 ชนใหม่พระพุทธรสิริระเอง¹

7. เป็นประธานการทำสังคายนา เมื่องานถวายพระเพลิงพระพุทธรสิริระ
 เสร็จแล้ว พระมหากัสสปะจึงปรารภที่จะทำสังคายนาด้วยอาศัยเหตุ 2 ประการคือ

- 1) ระลึกถึงคำของสุภัททภูมบรรพชิตกล่าวจงจวบพระธรรมวินัย ถ้าทิ้งไว้
 นานพระสังฆกรรมจะอันตรธาน เมื่อพระสังฆกรรมยังค้างอยู่ ก็เหมือนพระพุทธรเจ้าทรงพระชนมอยู่
- 2) ระลึกถึงอุปการคุณของพระพุทธรเจ้าที่มีอยู่แก่คนเช่นโคทรงประธาน
 สังฆาภิตรงให้ และได้ทรงยกย่องท่านไว้ในฐานะ เป็นผู้ที่มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอกับพระองค์²

พระมหากัสสปะได้ชักชวนภิกษุสงฆ์เพื่อทำสังคายนารวบรวมพระธรรมวินัย จัดไว้
 เป็นแบบฉบับ ให้สมกับพระพุทธรพจน์ที่พระพุทธรเจ้าได้ประธานไว้เมื่อครั้งปรินิพพานว่า ธรรม
 กัสสิ วินัยกัสสิ ที่พระพุทธรองค์โคทรงแสดงไว้แล้ว โคทรงบัญญัติไว้แล้ว ธรรมวินัยนั้นจะเป็น
 ศาสดา เมื่อพระพุทธรองค์ดวงไปแล้ว พระสงฆ์เห็นชอบตามคำแนะนำของพระมหากัสสปะ
 จึงมอบให้ท่านเป็นผู้เลือกภิกษุทั้งหลายผู้สามารถจะทำสังคายนา พระมหากัสสปะจึงเลือก
 พระภิกษุได้ 499 องค์ มีปัญหาอยู่ 1 องค์ คือพระอานนท์เป็นผู้ใกล้ชิดมาก ทรงจำพระ
 ธรรมเทศนาของพระพุทธรเจ้าไว้มาก แต่พระอานนท์ ยังไม่บรรลุดุระอรหัตผล ถ้าขาด

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 189-190. ข้อ 156.

² พระธรรมโศภณ (สนธิ ป.5), อุปกรณสังคีตติกา, พิมพ์ครั้งที่ 4. (พระนคร :
 โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2513), หน้า 4.

พระอานนทกษัตริย์ที่จะทำสังคายนาได้โดยสะดวก พระมหากัสสปะจึงไม่ได้เลือกเอง ให้พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้เลือก พระภิกษุสงฆ์ได้ตกลงเลือกพระอานนทกษัตริย์ และก่อนจะถึงเวลาทำสังคายนา พระอานนทกษัตริย์ได้สำเร็จพระอรหัตผล รวมเป็นพระภิกษุ 500 องค์ ล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ประชุมทำสังคายนาที่ถ้ำสัตตบัณฑุกุหาเวภารบรรพต กรุงราชคฤห์ มีพระมหากัสสปะ เป็นประธาน พระอุบาลี เป็นผู้วิสันาพระวินัย พระอานนท เป็นผู้วิสันาพระธรรม มีพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นผู้อุปถัมภ์ ทำอยู่ 7 เดือนจึงสำเร็จ¹

การทำสังคายนา คือการตรวจสอบพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง เป็นแบบฉบับเดียวกัน และขจัดธรรมวินัยปลอมออกไป ทำให้พุทธบริษัทปฏิบัติได้ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นผลให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง ทั้งเป็นแนวทางในการทำสังคายนาครั้งต่อไปด้วย

¹สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, อนุพุทธประวัติ,

การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระมหากัจจानะ

พระมหากัจจานะเป็นบุตรพราหมณ์ปุโรหิต กัจจานโคตรหรือ กัจจายนโคตร ในกรุงอุชเชนี เดิมชื่อ กัจจนะ เรียนจบไตรเพทเมื่อบิดาถึงแก่กรรม ได้เป็นปุโรหิตแทนบิดาในรัชสมัยของพระเจ้าจันทรปัชโชต¹ งานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของท่านพอจะกล่าวได้ดังนี้

1. ประกาศพระพุทธศาสนาแก่พระเจ้าจันทรปัชโชตและชาวกรุงอุชเชนี พระเจ้าจันทรปัชโชต มีพระราชประสงค์จะเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าไปประกาศพระศาสนาที่กรุงอุชเชนี ไคทรัสสั่งให้กัจจานปุโรหิตไปเชิญพระพุทธเจ้าเสด็จมายังกรุงอุชเชนี กัจจานปุโรหิตได้ทูลลาเพื่อจะบวชค้ำย เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงออกจากกรุงอุชเชนีกับบริวาร 7 คน ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า และได้อุปสมบทเป็นภิกษุ และบรรดุษระอรหัตผลทั้ง 8 องค์แล้ว ได้ทูลเชิญพระพุทธเจ้าเสด็จไปกรุงอุชเชนี ตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าจันทรปัชโชต แต่พระพุทธเจ้ารับสั่งให้พระมหากัจจานะไปเองซึ่งจะทำให้พระเจ้าแผ่นดินจะเลื่อมใสพระมหากัจจานะพร้อมกับภิกษุ 7 รูป จึงได้ถวายบังคมลาพระพุทธเจ้าไปประกาศพระพุทธศาสนาแก่พระเจ้าจันทรปัชโชตและชาวพระนครให้เลื่อมใส²

2. ให้โสณภิกษุภัณฑะอุปาสกบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา พระมหากัจจานะอยู่ ณ เขาโกรก คือมีทางขึ้นคานหนึ่งอีกคานหนึ่งเป็นโกรกชั้น ภูเขานี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าภูเขาปัทมะ อยู่ในแขวงกูรชระ ในวันศิขนบท อุปาสกผู้เป็นอุปัฏฐากของท่าน ชื่อโสณภิกษุภัณฑะปรารภนาจะบวช พระมหากัจจานะได้ชี้แจงให้โสณภิกษุภัณฑะทราบถึงความยากในการประพาศิพรมจรรย แล้วแนะนำให้บำเพ็ญบุญกุศลและปฏิบัติกิจพระศาสนาโดยไม่

¹ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า อนุพุทธประวัติ, หน้า 44.

² เรื่องเดียวกัน.

ทองบวช แต่โสณฤทธิกัณณะอุบาสกยังปรารถนาเพื่อจะบวชให้ได้ พระมหากัจจानะจึงได้ให้โสณฤทธิกัณณะบวชเป็นสามเณร เพราะมีภิกษุไม่ครบ 10 รูป ที่จะอุปสมบทเป็นภิกษุ เนื่องจากในวันขึ้นบวชมีภิกษุน้อย โสณฤทธิกัณณะบวชแล้ว 3 ปี พระมหากัจจानะจึงสามารถหาภิกษุได้ครบ 10 รูป อุปสมบทโสณฤทธิกัณณะสามเณรเป็นภิกษุได้¹

ต่อมาเมื่อพระโสณฤทธิกัณณะลาพระมหากัจจानะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า พระมหากัจจानะจึงได้สั่งให้กราบทูลพระพุทธเจ้าถึงการปฏิบัติพระวินัย ซึ่งไม่สะดวกแก่ภิกษุผู้อยู่ในชนบทนั้น เช่น การอุปสมบทถึงกลางแล้ว พระพุทธเจ้าทรงผ่อนปรนประทานพุทธานุญาตว่า ในปัจจุบันชนบทคือเขตนอกจากมณฑลกลางเหมือนวันขึ้นบวช ให้สงฆ์จำนวน 5 รูป บวชอุบาสกเป็นภิกษุได้²

3. แสดงมรณทิฏฐิสูตรแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ นิโครธารามนครกมิลพัสดุ์ ในสักกชนบท ภิกษุรูปหนึ่งได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าทรงมีปกติอย่างไร จึงไม่โต้เถียงกับผู้ใดผู้หนึ่ง ทั้งสมณะพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ในโลก เทวโลก มารโลก และพรหมโลก และสัญญาทั้งหลายจะไม่ครอบงำพราหมณ์ผู้ปราศจากกามทั้งหลาย ผู้ไม่ดั่งเด ผู้คัดความคะนองได้แล้ว ผู้ปราศจากกัมพทาในภพใดอย่างไร พระพุทธเจ้าคริสต์ตอบว่า สัญญาส่วนที่ทำให้เห็นชายอมครอบงำบุรุษ เพราะเหตุโลกการที่บุคคลจะเพลิดเพลน ยึดถือ ไม่มีในเพราะเหตุนั้น ข้อนี้เป็นที่สิ้นสุดแห่งอนุสัยเหล่านี้คือ, ราคานุสัย ปฏิฆานุสัย ทิฏฐานุสัย วิจิจจานุสัย มานานุสัย ภวราคานุสัย อวิชชานุสัยเป็นที่สิ้นสุดแห่งการจับทอนไม่ การจับศรัทธา การทะเลาะการถือนึก การโต้เถียง การคำว้า การต่อเสียด บุง และ การกล่าวเท็จ อุกุศลธรรมอันชั่วช้าเหล่านี้ยอม คับไปโดยไม่เหลือ ครั้นพระพุทธเจ้าคริสต์ตั้งนี้แล้ว ก็เสด็จจากอาสนะเข้านิโครธาราม³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

² เรื่องเดียวกัน.

³ สุขามรรณสูตร เติปิฎก, สุตตปิฎก มหานิภายสุต มุลปณณาสกั, 12 :

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จลุกขึ้นไปไม่นาน ภิกษุทั้งหลายเกิดความสงสัยข้อธรรมที่
พระพุทธเจ้า ไว้โดยย่อ แล้วไม่ทรงชี้แจง เนื้อความให้พิสดาร ภิกษุเหล่านั้นเกิดความคิดว่า
พระมหากัจจានะซึ่งพระศาสดาทรงยกย่องและ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้รู้ธรรม เสริญแล้ว พระมหา
กัจจานะนี้สามารถจะชี้แจง เนื้อความแห่งธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงแล้วโดยย่อให้พิสดารได้
จึงพากันเข้าไปหาแล้วไต่สอบถามเนื้อความนั้น พระมหากัจจานะกล่าวตอบภิกษุเหล่านั้นว่า
ท่านทั้งหลายเปรียบเหมือนบุรุษผู้ต้องการแก่นไม้ เสาหาแก่นไม้ เทียวแสวงหาแก่นไม้อยู่
กลางเลยโคนต้นไม้ และลำต้นไม้ใหญ่อันมีแก่นเสีย สำคัญว่าจะหาแก่นที่กิ่งและใบฉันใด ขอ
อุปมัยนี้ฉันนั้น ท่านทั้งหลายล่วงเลยพระพุทธเจ้าไปเสียแล้ว กลับมาจะไต่ถามเนื้อความ
นี้กับคน พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงรู้ ทรงเห็น มีพระจักขุมิพระญาณ มีธรรม เป็นพรหม เป็น
ผู้เผยแผ่ เป็นผู้ประกาศ เป็นผู้ขยายเนื้อความ เป็นผู้ให้อบรมธรรม เป็นเจ้าของแห่งธรรม
ขอให้ภิกษุทั้งหลายจงไปถามเนื้อนี้กับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงแก้ไขอย่างไร ก็จำไว้อย่างนี้

เมื่อพระมหากัจจานะได้กล่าวอย่างนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายก็ยังอ่อนวอนขอให้อธิบาย
เนื้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยย่อให้พิสดารให้ได้ พระมหากัจจานะจึงบอกให้ภิกษุ
เหล่านั้นตั้งใจฟังให้ดี แล้วได้แสดงเนื้อที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้โดยย่อให้พิสดารว่า

1) จักขุวิญญานเกิดขึ้นเพราะอาศัยตาและรูป เพราะประชุมกรรม 3 ประการ
จึงเกิดมีสละ เพราะมีสละเป็นปัจจัยจึงเกิดเวทนา บุคคลเสวยเวทนาใด ก็จำเวทนานั้น
บุคคลจำเวทนาใด ก็ตรึกถึงเวทนานั้น บุคคลตรึกเวทนาใด ก็เนิ่นช้ำอยู่ที่เวทนานั้น บุคคล
เนิ่นช้ำอยู่ที่เวทนาใด สัญญาส่วนที่ทำให้เนิ่นช้ำก็ครอบงำบุคคลนั้น เพราะเนิ่นช้ำอยู่ที่
เวทนานั้นเป็นเหตุ ในรูปทั้งหลายที่จะพึงรู้และเห็น ทั้งที่เห็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222-225.

ในส่วนที่เป็นโสทวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ และมโนวิญญาณ
ก็มีนัยเดียวกัน¹

2) เมื่อตา มี รูปมี และจักขุวิญญาณมี การบัญญัติว่าผัสสะก็มี เมื่อการบัญญัติผัสสะ
มี การบัญญัติว่าเวทนาก็มี เมื่อการบัญญัติเวทนา มี การบัญญัติว่าสัญญา ก็มี เมื่อการบัญญัติ
สัญญามี การบัญญัติว่าวิคก (ความตรึก) ก็มี เมื่อการบัญญัติวิคกมี การบัญญัติว่า การครอบงำ
ของสัญญาส่วนที่ทำให้เห็นชัดก็มี

ในส่วนที่เป็น หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโผฏฐัพพะ ใจกับธรรมา
รณ ก็มีนัยเดียวกัน²

3) เมื่อตาไม่มี รูปไม่มี และจักขุวิญญาณไม่มี การบัญญัติว่าผัสสะก็ไม่มี เมื่อ
การบัญญัติว่าผัสสะไม่มี การบัญญัติว่าเวทนาก็ไม่มี เมื่อการบัญญัติเวทนาไม่มี การบัญญัติว่า
สัญญาก็ไม่มี เมื่อการบัญญัติสัญญาไม่มี การบัญญัติว่าวิคกก็ไม่มี เมื่อการบัญญัติวิคกไม่มี
การบัญญัติว่าการครอบงำของสัญญาส่วนที่ทำให้เห็นชัดก็ไม่มี

ในส่วนที่เป็น หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับโผฏฐัพพะ ใจกับธรรมารณ
ก็มีนัยเดียวกัน

พระมหากัจจानะได้กล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า ท่านทราบเนื้อความที่พระพุทธเจ้า
ตรัสไว้โดยย่อคงกล่าวมานี้ ถ้าท่านทั้งหลายปรารถนาจะรู้เนื้อความโดยพิสดาร ก็ควรไป
เฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าตรัสอย่างไรก็จงจำไว้อย่างนั้น³

ภิกษุเหล่านั้นชื่นชมภาษิตของพระมหากัจจานะ แล้วพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้ากราบ
ทูลเรื่องนี้ให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าตรัสว่า พระมหากัจจานะเป็นบัณฑิต เป็นผู้ที่มีปัญญามาก
ถ้าภิกษุทั้งหลายถามเนื้อความนี้กับพระองค์ พระองค์ก็จะทรงตอบเหมือนกับที่พระมหากัจจานะ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 225-226.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 226-227.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 227-228.

กล่าวแล้ว ให้ภิกษุทั้งหลายจำข้อความนั้นไว้¹

4. แสดงอุทเทสวิภังคสูตรแก่ภิกษุทั้งหลาย พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหาร
เชตะวัน พระนครสาวัตถี ทรงแสดงอุทเทสวิภังคแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุพึงพิจารณาโดยอาการ
ที่เมื่อพิจารณาอยู่ ความรู้สึกไม่พุ่งไป ไม่ชานไปภายนอก ไม่ตั้งสงบอยู่ภายใน และไม่พึง
สะอึก เพราะไม่ถือนั้น เมื่อความรู้สึกไม่พุ่งไป ไม่ชานไปภายนอก ไม่ตั้งสงบอยู่ภายใน และ
ไม่สะอึก เพราะไม่ถือนั้น ย่อมไม่มีความเกิดแห่งชาติ ชรา มรณะ ทุกข์ และสมุทัยต่อไป
พระพุทธเจ้าได้ตรัสภิกษุนี้แล้วเสด็จลุกขึ้นเข้าไปภายในพระวิหาร ภิกษุทั้งหลายไม่เข้าใจ
ความหมายโดยพิสดารของข้อธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยย่อนี้ จึงเข้าไปหาพระมหากัจจนา
ขอให้ท่านอธิบายความหมายโดยพิสดารของข้อธรรมนั้น พระมหากัจจนาจึงได้กล่าวกับ
ภิกษุเหล่านั้นว่าท่านทราบความหมายโดยพิสดารของข้อธรรมนั้นดังนี้²

1) ความรู้สึกพุ่งไปชานไปภายนอก คือความรู้สึกที่มีเพราะเห็นรูป แล้วตามยึด
ถือ กำหนด ชูกพัน คว้าความยินดีนิमितคือรูป ประกอบด้วยสัญญาชนได้แก่ความยินดีนิमितคือรูป

ในส่วนที่ได้ยินเสียง คมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโณภูรูปพะ และรูปธรรมารมณ์ ก็มีนัย
เดียวกัน³

2) ความรู้สึกไม่พุ่งไปไม่ชานไปภายนอก คือความรู้สึกที่มีเมื่อเห็นรูปแล้ว ไม่
ตามยึดถือ ไม่กำหนด ไม่ชูกพัน คว้าความยินดี นิमितคือรูป ไม่ประกอบด้วยสัญญาชนได้แก่
ความยินดีนิमितคือรูป

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 228-230.

² สยามภรรลุสส์ เทปิฎก, สุตตบทปิฎก มธุณินิกายสุต อุปริปัญญาสกั, 14 :

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 415.

ในส่วนที่ได้ยินเสียง คมกดิม ลิมรส ถูกต้องโดยอุปัชฌายะ และอุปัชฌายารวม ก็มีนัย
 เกี่ยวกันนี้¹

3) จิตตั้งสงบตั้งอยู่ภายใน คือผู้สงบจากกาม จากอกุศลธรรม เข้าปฐมฌาน
 มีวิตก วิจารณ์ มีปีติและสุขซึ่งเกิดแต่วิเวกอยู่ ความรู้สึกที่มีแก่ปฐมฌานนั้น ซึ่งตามยึดถือ
 ปีติและสุขอันเกิดแต่วิเวก กำหนด ผูกพัน ควบความยินดีปีติ และสุขซึ่งเกิดแต่วิเวกประกอบ
 ด้วยสัญญาอันคือความยินดีปีติและสุขซึ่งเกิดแต่วิเวก

ในส่วนที่เป็นหุติยาน ททียาน และจตุตถฌานก็มีนัยเกี่ยวกัน²

4) จิตไม่ตั้งสงบอยู่ภายใน คือผู้สงบจากกาม จากอกุศลธรรม มีวิตก วิจารณ์
 มีปีติและสุขซึ่งเกิดแต่วิเวก ความรู้สึกที่มีแก่ปฐมฌานนั้น ซึ่งไม่ตามยึดถือปีติและสุขอัน
 เกิดแต่วิเวก ไม่กำหนด ไม่ผูกพัน ควบความยินดีปีติและสุขซึ่งเกิดแต่วิเวก ไม่ประกอบ
 สัญญาอันคือความยินดีปีติและสุขซึ่งเกิดแต่วิเวก

ในส่วนที่เป็นหุติยาน ททียาน และจตุตถฌานก็มีนัยกัน³

5) มีความสะอื้นเพราะตามถ้อมนั้น คือปุถุชนผู้ไม่สดับแล้ว ไม่ได้เห็นพระอริยะ
 และสัตบุรุษ ไม่นลาค ไม่ไถ่ฝึก ในธรรมของพระอริยะและของสัตบุรุษ ย่อมเห็นรูปโดย
 ความเป็นอิตตาบ้าง ย่อมเห็นอิตตาว่ามีรูปบ้าง ย่อมเห็นรูปว่าอยู่ในอิตตาบ้าง ย่อมเห็น
 อิตตาว่าอยู่ในรูปบ้าง รูปนั้นของเขาย่อมแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ เพราะความแปรปรวน
 นั้น เขาย่อมมีความรู้สึกปรวนแปรไปตามความแปรปรวนของรูป ความสะอื้นและอกุศลธรรม

¹ เรื่องเกี่ยวกัน, หน้า 415-416.

² เรื่องเกี่ยวกัน, หน้า 416-417.

³ เรื่องเกี่ยวกัน, หน้า 417-418.

ซึ่งเกิดความแปรปรวนนั้น ย่อมครอบงำจิตของเขาได้ เพราะจิตถูกครอบงำเขาจึงเป็นผู้
หวาดเสียว คับแค้น หวงใย และสะอึ้งเพราะความถ่อม

ในส่วนที่เป็น เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ก็มีนัยเดียวกัน¹

6) ไม่สะอึ้งเพราะไม่ถ่อม คืออริยสาวกผู้ได้สติแล้ว เป็นผู้ได้เห็นพระอริยและ
สัจบุรุษ เป็นผู้ฉลาด ฝึกดีแล้ว ในธรรมของพระอริยและสัจบุรุษ ย่อมไม่เห็นรูปโดยความ
เป็นอิตตา ไม่เห็นอิตตว่ามีรูป ไม่เห็นรูปว่าอยู่ในอิตตา ไม่เห็นอิตตว่าอยู่ในรูป รูปของ
ท่านย่อมแปรปรวนเป็นอย่างอื่นได้ แต่ท่านย่อมมีความรู้สึกไม่ปรวนแปรไปตามความแปรปรวน
ของรูป ความสะอึ้งและอกุศลธรรม ไม่อาจครอบงำจิตของท่านได้ เพราะจิตไม่ถูกครอบงำ
ท่านจึงเป็นผู้ไม่หวาดเสียว ไม่คับแค้น ไม่หวงใย และไม่สะอึ้งเพราะไม่ถ่อม

ในส่วนที่เป็น เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็มีนัยเดียวกัน²

พระมหากัจจानะกล่าวกับภิกษุทั้งหลายว่า ท่านทราบความหมายโดยพิสดาร
ของธรรมที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้โดยย่อดังกล่าวมานี้ ให้ภิกษุทั้งหลายไปเฝ้าพระพุทธเจ้า
แล้วทูลถามเนื้อความนั้น พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์อย่างไรก็จงจำไว้อย่างนั้น³

ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นชื่นชมอนุโมทนาภาษิตของพระมหากัจจานะแล้วได้พากันไป
เฝ้าพระพุทธเจ้ากราบทูลเรื่องราวนี้ให้ทรงทราบ พระพุทธเจ้าได้ตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า
พระมหากัจจานะเป็นบัณฑิต มีปัญญามาก ถ้าภิกษุทั้งหลายถามเนื้อความนั้นกับพระองค์
พระองค์ก็จะทรงพยากรณ์เหมือนกับที่พระมหากัจจานะพยากรณ์แล้ว⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 418-419.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 419-420.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 420.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 420-422.

5. แสดงมธุรสสูตรแก่พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตร พระมหากัจจानะอยู่ ณ กรุงวัน
 โกลเมืองมธุรา พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตร ได้ยินกิตติศัพท์ของพระมหากัจจานะว่า เป็น
 บัณฑิต มีปัญญา เป็นพหูสูตสามารถแสดงธรรมได้อย่างกว้างขวาง จึงเสด็จเข้าไปหาพระมหา
 กัจจานะว่า พวกพราหมณ์กล่าวว่า วรรณที่ประเสริฐคือพราหมณ์เท่านั้น วรรณพราหมณ์เท่า
 นั้นบริสุทธิ ผู้ที่ไม่ใช่พราหมณ์ไม่บริสุทธิ พราหมณ์ทั้งหลายเป็นบุตรของพรหม เป็นบุตรที่
 เกิดแต่ปากพรหม เป็นทายาทของพรหม เป็นผู้ที่พระพรหมสร้างมา¹

พระมหากัจจานะถวายพระพรว่า การกล่าวเช่นนั้นเป็นเพียงคำโฆษณาเท่านั้น
 แล้วกล่าวเปรียบเทียบให้เห็นว่าวรรณทั้ง 4 เหล่านั้น ไม่แตกต่างกันดังนี้

1) วรรณ 4 เหล่านั้น วรรณใดเป็นผู้มั่งมี วรรณเดียวกันและวรรณอื่น
 ย่อมเข้าเป็นพวก เข้าเป็นผู้รับใช้ คอยประพาศให้ถูกใจ พுகจาให้ไพเราะต่อวรรณนั้น

2) วรรณใด ข่าลัศว์ ลักทรัพย์ ประพาศผิดในกาม พุกเท็จ พุกส่อเสียด พุก
 คำหยาบ พุกเพื่อเจ้า โลก มีจิตพยาบาท เป็นมิจฉาทิฐิ ตายแล้วย่อมไปเกิดในอบายเหมือน
 กันหมด

3) วรรณใด เว้นขาด จากการข่าลัศว์ ลักทรัพย์ ประพาศผิดในกาม การพุกเท็จ
 พุกส่อเสียด พุกคำหยาบ พุกคำเพื่อเจ้า ไม่โลก มีจิตไม่พยาบาท เป็นสัมมาทิฐิ ตายแล้วย่อม
 ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์เหมือนกันหมด

4) วรรณใด ตักของของเบา ปล้นหรือคักคอยทำร้ายคนในทางเปลี่ยน เป็นชู้
 กับภริยาของผู้อื่น ในตอนนี้พระมหากัจจานะได้ถามพระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรว่า ถ้าวรช
 มุรุษจับบุคคลผู้กระทำความผิดได้ แล้วให้พระองค์ลงพระราชาญา พระองค์จะทรงทำอย่างไร

¹ สยามมธุรสสูตร เทปิฎก, สุตตปิฎก มหาวนิกาย สุตต มหาวนิกาย สก,

พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรท้าวว่า พระองค์จะทรงให้ทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามสมควรแก่เหตุคือ ให้ฆ่า ให้ออก หรือให้เนรเทศเสีย เพราะชื่อเมื่อก่อนของเขาคือ กษัตริย์พราหมณ์ แพทย์ ศูทร หายไปเสียแล้ว เขายอมโคชื่อใหม่ว่าเป็นโจร ชื่อนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า ไม่วาจะเป็นวรรณะใด เมื่อกระทำชั่วต้องได้รับราชอาณาจักรเหมือนกันหมด

5) วรรณะโค ปลงผมและหนวด นุ่งหม้อกาสาเยะออกบวชเป็นบรรพชิต เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ พุกเห็จ ฉันทาหารครึ่งเที่ยว ประพฤติพรหมจรรย์ มีศีลมีกัลยาณธรรม ในตอนนี้ พระมหากัจจนะโคถามพระเจ้ามธุรราชวันตีบุตร เช่นกันว่า พระองค์จะทรงทำอย่างไรกับบรรพชิตนั้น พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรโคทวิสตอบว่า พระองค์ก็จะกราบไหว้ ดูก้อนก่อนรับ เชื้อเชิญให้นั่งบำรุงด้วยจีวร ภัณฑบาตร เสนาสนะ และคิลานปัจจัย ให้การคุ้มครองอันเป็นธรรมแก่บรรพชิตนั้น เพราะชื่อเมื่อก่อนของเขาคือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ ศูทร หายไปแล้ว เขายอมโคชื่อใหม่ว่าเป็นสมณะ เป็นการแสดงให้เห็นว่า วรรณะทั้ง 4 ไม่แตกต่างกัน¹

เมื่อพระมหากัจจนะโคกล่าวอย่างนี้แล้ว พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรโคทวิสว่า ภาษิตของพระมหากัจจนะแจ่มแจ้งดีนัก เปรียบเหมือนบุคคลหงายของทีคว่า เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทางหรือตามประทีปในที่มืด และพระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรโคประกาศถึงพระมหากัจจนะ พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ พระมหากัจจนะจึงไถ่ถวายพระพรว่า อย่าไต่ถึงท่านเป็นสรณะเลย จงทรงถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นสรณะเถิด พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตร จึงทวิสถามพระมหากัจจนะว่า พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ไหน พระองค์ก็จะเสด็จไปเฝ้าให้ได้ พระมหากัจจนะไต่ถวายพระพรว่า พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานเสียแล้ว พระเจ้ามธุรราชวันตีบุตรจึงประกาศตนเป็นอุบาสกผู้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะตลอดชีวิต²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 430-438.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 438-439.

เปรียบเทียบการ เหยแพร่พุทธศาสนาของพระสารีบุตร พระโมคคัลลาน กับพระมหากัสสปะ และพระมหากัจจามะ

1. วิธีการที่ใช้เผยแพร่พุทธศาสนา

1) พระสารีบุตร วิธีการที่ใช้ในการเผยแพร่พุทธศาสนามีมากกว่าพระโมคคัลลาน พระมหากัสสปะ และพระมหากัจจามะ¹

2) พระโมคคัลลาน วิธีการที่ใช้ในการเผยแพร่พุทธศาสนา สรุปลงเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้ 3 ข้อ คือ ไร้อิทธิฤทธิ์ เทศนาสั่งสอนและถามคอบัญญา² การไร้อิทธิฤทธิ์เป็นวิธีการแปลกและแตกต่างไปจากของพระสารีบุตร พระมหากัสสปะ และพระมหากัจจามะ

3) พระมหากัสสปะ วิธีการเผยแพร่พุทธศาสนาของท่านเป็นการเทศนาสั่งสอนตามปกติธรรมดา³

4) พระมหากัจจามะ นอกจากจะเทศนาสั่งสอนตามปกติธรรมดา มีข้อคล้ายกับของพระสารีบุตรคือ อธิบายความหมายของธรรมได้อย่างลึกซึ้งเข้าใจง่าย และแสดงธรรมโดยวิธีตั้งปัญหา⁴

¹ ฎุ บทที่ 5 สรุปล ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หน้า 139.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน, การเผยแพร่พุทธศาสนาของพระมหากัสสปะ, หน้า 121-127.

⁴ เรื่องเดียวกัน, พระมหากัจจามะ แสดงมรุมินทิกสูตร อุทเทสวิงคสุตร และมรุมสุตร, หน้า 128-136.

2. ผลของการเผยแพร่วรรณคดีพระพุทธรูป

การเผยแพร่วรรณคดีพระพุทธรูปของพระสารีบุตร พระโมคคัลลาน์ พระมหากัสสปะ และพระมหากัจจानะ ล้วนมีผลทำให้พระพุทธรูปเจริญรุ่งเรืองและมั่นคง โดยเฉพาะพระสารีบุตรและพระโมคคัลลาน์นั้น ผลงานการเผยแพร่วรรณคดีพระพุทธรูปมีมากทั้งในการทำให้ประชาชนเลื่อมใสในพระพุทธรูป ทำให้ประชาชนและภิกษุสงฆ์ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและบรรดุมรรคผล ทั้งหลักธรรมคำสอนของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลาน์มีมากกว่าของพระมหากัสสปะและพระมหากัจจानะ และหลักธรรมของพระสารีบุตรมีมากกว่าของพระโมคคัลลาน์ ส่วนผู้ที่บรรดุมรรคผลรวมทั้งหลักธรรมคำสอนของพระมหากัสสปะ และพระมหากัจจानะ ยังไม่สามารถจะกำหนดได้แน่นอนว่าของท่านใดมีมากกว่ากัน.